

Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.
Philological Sciences. Vol. 2 (105)

Вісник Житомирського державного
університету імені Івана Франка.
Філологічні науки. Вип. 2 (105)

ISSN (Print): 2663-7642
ISSN (Online): 2707-4463

УДК 81'374.2(092)(477) Полюга
DOI 10.35433/philology.2 (105).2025.150-164

ВІД СЛОВНИКА ДО СИСТЕМИ: ТЕРМІНОГРАФІЧНІ ЗДОБУТКИ ЛЕВКА ПОЛЮГИ

З. Й. Куньч*

У статті в руслі лінгвоісторіографії досліджено окремі аспекти становлення сучасної української термінографії в проекції на досягнення окремого науковця. Метою статті – проаналізувати внесок відомого українського філолога-лексикографа Левка Полюги в розвиток української лексикографії та становлення термінологічних систем. Схарактеризовано труднощі, з якими зіткнулися українські термінологи на рубежі ХХ–ХХІ століть, та найбільш вагомі досягнення науковця в галузі термінографії. Констатовано вагомий та багатогранний внесок професора Л. Полюги в процеси систематизації та впровадження української лексичної системи, зокрема термінології. Його лексикографічні праці (загальномовні та спеціалізовані словники) є фундаментальним інструментом для впорядкування та регулювання професійної та наукової мови. Вони забезпечують досягнення таких важливих завдань: а) нормативність: сприяють установленню єдино правильного та послідовного використання термінів у межах певної галузі, запобігають появі двозначності та виникненню множинних, некоректних варіантів для номінування одного поняття; б) систематизація: створюють можливості для систематичного впорядкування термінів, демонструючи ієрархічні та інші семантичні зв'язки між ними; в) диссемінація інформації: слугують надійним джерелом для широкої читацької аудиторії – від студентів і науковців до фахівців-практиків і перекладачів; забезпечують усім користувачам доступ до правильної та верифікованої термінологічної інформації; г) історичний та діахронний аналіз: зберігають історію розвитку терміна, фіксуючи зміни в його значенні, сфері вживання та формі. Це становить цінність для історичних досліджень і розуміння еволюції певної наукової дисципліни.

Ключові слова: лексикографія, термін, терміносистема, термінографія, словник, нормативність, систематизація.

* кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
директор інституту гуманітарних і соціальних наук
(Національний університет "Львівська політехніка")
zoriana.y.kunch@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-8924-7274

FROM DICTIONARY TO SYSTEM: LEVKO POLIUHA'S TERMINOGRAPHIC LEGACY

Kunch Z. Y.

This article, within the framework of linguistic historiography, explores selected aspects of the formation of Ukrainian terminography through the lens of an individual scholar's achievements. Its purpose is to analyze the contribution of the distinguished Ukrainian philologist Levko Poliuha to the development of Ukrainian lexicography and the establishment of terminological systems. The study outlines the challenges faced by terminologists at the turn of the twentieth and twenty-first centuries and highlights Poliuha's most significant accomplishments in the field of terminography.

*The article emphasizes the profound and multifaceted role played by Professor Poliuha in systematizing and standardizing the Ukrainian lexical system, particularly its terminological component. His lexicographic works-general language and specialized dictionaries - constitute a fundamental instrument for organizing and regulating professional and scientific discourse. They serve to fulfill several key functions: a) **normativity**: ensuring unified and consistent usage of terms within specific fields, while preventing ambiguity and the proliferation of multiple, inaccurate variants for a single concept; b) **systematization**: enabling the structured arrangement of terms by revealing hierarchical and other semantic relations; c) **dissemination of knowledge**: providing a reliable source for a broad audience, ranging from students and scholars to practitioners and translators, and guaranteeing access to accurate and verified terminological information; d) **historical and diachronic analysis**: preserving the history of terms by documenting their semantic shifts, domains of application, and formal changes over time. This dimension is of particular value for historical inquiry and understanding the evolution of specific scientific disciplines.*

Keywords: lexicography, terminology, terminological system, terminography, dictionary, semantics.

Постановка наукової проблеми.

Лексикографічні праці – потужний інструмент лінгвістичної регуляції, який не лише відображає поточний стан термінології, а й активно формує її розвиток та стабільність, забезпечуючи надійну основу для комунікації в межах професійних та наукових спільнот. Українська науково-технічна термінологія, яку в радянський період було зведено до наслідування російських взірців, розпочала своє потужне відродження наприкінці ХХ ст., а українське термінознавство – етап інтенсивного розвитку. Відбулася потужна динаміка в усіх сферах термінотворення, зумовлена значним зростанням науково-технічної інформації та її адаптацією до національних мовних норм. У цей період сформувалися нові терміносистеми в інноваційних галузях, таких як комп'ютерні науки, біотехнології та нанотехнології. Процеси термінологічної стандартизації та уніфікації значно посилилися, що сприяло створенню спеціалізованих словників і

термінологічних баз даних. Активізація міжнародних наукових контактів стимулювала переклад та адаптацію іншомовних термінів, забезпечуючи їх коректне інтегрування в українську терміносистему.

Сучасне термінознавство активно досліджує і історичні, і сучасні тенденції, що сприяє його інституціоналізації як самостійної наукової дисципліни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сучасної української термінографії має чималі напрацювання. Варто відзначити ґрунтовну працю М. Комової [5], що є комплексною бібліографічною базою, яка систематизує інформацію про українські термінологічні словники та галузеві енциклопедії, видані в період з 1948 до 2002 року. Вагомою роботою в аналізованій царині є також стаття Л. Симоненко "Українська термінографія: стан і перспективи" [23: 28–35], в якій авторка аналізує "хвилеподібний" розвиток української термінології, виділяючи два основні періоди її інтенсивного підйому, а також вказує на дві основні тенденції,

що діють в українській термінографії сьогодні: очищення мови, прагнення позбутися кальок та запозичень, нав'язаних у радянський період, а також уніфікація та стандартизація з метою забезпечити єдину нормативну термінологію для всіх галузей знань. У праці Г. Войтів і О. Кровицької "Науковий осередок українського словникарства у Львові: історія і досвід" охарактеризовано внесок Львівської наукової школи в розвиток українського словникарства [1: 245–255]. У ґрунтовній монографії "Українське словникарство: історія, теорія, практика" [24], присвяченій світлій пам'яті Левка Полюги, висвітлено актуальні питання українського словникарства, зокрема щодо лексикографічної фіксації термінів; коротко охарактеризовано історію укладання різних типів словників у таких галузевих терміносистемах, як музична, машинобудівна, електроенергетична; звернено увагу на способи опису термінологічних явищ у сучасних загальномовних таумачних словниках; значну увагу приділено портретові визначного українського лексикографа професора Л. Полюги у розділі Г. Городиловської "Лексикографічна спадщина професора Лева Михайловича Полюги в контексті сьогодення" [24: 9–51].

Монографія "Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм" [23], завдання якої уточнити й узагальнити певні аспекти теорії терміна, конкретизувавши лексико-семантичні постулати з огляду на зростання емпіричного масиву, містить розділ, присвячений оглядові термінологічної діяльності катедри української мови Національного університету "Львівська політехніка", у якому, зокрема, звернено увагу на термінографічні досягнення Левка Полюги.

Науковий доробок професора Л. Полюги проаналізовано в таких працях: у науковій розвідці О. Войтович описано напрацювання наукового осередку термінознавства у

Львівському національному університеті імені Івана Франка (друга пол. XX – поч. XXI ст.), до якого належав і Л. Полюга [2: 153–158]; в огляді О. Сербенської узагальнено досягнення вченого в українському термінознавстві [21: 255–257]; у статті У. Добосевич досліджено наукову спадщину Левка Полюги в галузі історії української мови [3: 117–131]; М. Сташко і М. Чікало опублікували біобібліографічний покажчик "Лев Полюга", приурочений до 70-річного ювілею видатного українського філолога, відобразивши основні етапи життя, наукової та науково-педагогічної діяльності вченого-лінгвіста [6]. У цих та інших студіях узагальнено значення наукових досліджень ученого для розвитку українського мовознавства, проаналізовано його окремі публікації з проблем історії української мови, охарактеризовано деякі лексикографічні роботи. В енциклопедії "Українська мова" є словникова стаття Я. Заревської, присвячена біографічним відомостям та науковим зацікавленням вченого [4: 466–467]. Науковці відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича, де працював Лев Михайлович, уклали збірник статей, присвячений його світлій пам'яті [7]. Проблеми української наукової лексикографії посідають одне з найвагоміших місць в науковому доробку професора. На цьому наголошують дослідники: "Його словники завжди виходять з виразною науковою концепцією, дають вичерпну інформацію, мають чітку структуру, є легкими для користування" [6: 10]. Проте досі немає спеціальної наукової розвідки, у якій було б досліджено окремі аспекти становлення українського термінознавства в проєкції на досягнення науковця-термінографа Левка Михайловича Полюги.

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі термінографічних здобутків Левка Полюги та оцінці їхнього впливу на

розвиток української термінології. Дослідження має виявити й систематизувати основні принципи, методи та підходи, які використовував учений у своїй словникарській діяльності, а також визначити його роль у становленні сучасної української термінографії. Для досягнення поставленої мети потрібно зреалізувати такі завдання: 1) виокремити та систематизувати найважливіші лексикографічні праці Л. Полюги й надати їм характеристику; 2) визначити теоретичне значення та практичну цінність словників авторства Л. Полюги; 3) оцінити внесок лексикографа у вирішення проблем стандартизації та уніфікації української науково-технічної термінології; 4) розкрити вплив лексикографічних ідей та праць Л. Полюги на подальший розвиток українського термінознавства та термінографії, а також на формування сучасної наукової мови; 5) узагальнити роль Левка Полюги як визначного термінографа й визначити його місце в історії української лексикографії.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Працюючи у відділі мовознавства (тепер – відділ української мови) Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Левко Полюга впродовж багатьох років був за сумісництвом професором катедри української мови Національного університету "Львівська політехніка" (1993–2012), яка на початку 1990-х років стала важливим осередком розвитку термінознавства [23: 3–10]. Найголовніші виклики, які постали перед термінознавцями того періоду, були такі: адаптація спадщини "золотого десятиліття" розвитку української термінології; визначення "порогу" запозичень у терміносистемах; напрацювання методики перекладу терміноодиниць; визначення продуктивних термінотвірних моделей; узгодження транслітераційних підходів в адаптації запозичень; вироблення правописних

принципів оформлення терміноодиниць; уніфікація та стандартизація науково-технічної термінології; подолання або обмеження інтерференційних явищ; термінографічна праця. Тоді, на початку 90-х, професор Полюга визначив основні проблеми й завдання української термінографії у своєму виступі під час I-ої Міжнародної наукової конференції "Проблеми української науково-технічної термінології" (м. Львів, 22–25 вересня 1992 р.) [12: 119–122] та охарактеризував теоретичні засади укладання термінологічних словників у статті "До питання про теоретичні засади наукового словництва", опублікованій в "Науково-технічному слові" (1994) [9].

Дотримуючись цих постулатів, науковці Львівської термінологічної школи активно долучилися до термінографічної праці. Зокрема, 1993 року виходить у світ "Орфографічний словник українських медичних термінів" [8]. Цей словник є одним із перших і найважливіших внесків у розвиток української медичної термінології після відновлення державної незалежності. Його цінність значною мірою зумовлена специфікою та історичним контекстом створення – невдовзі після проголошення незалежності України. Це не просто довідник, а важливий крок у процесі деколонізації та дерусифікації наукової мови. Його поява символізувала відродження української термінології в галузі медицини, яка протягом десятиріч зазнавала впливу російської мови. Видання словника стало частиною ширшого руху за утвердження української мови як повноцінного інструменту для науки й освіти. Словник виконував критично важливу педагогічну функцію. Він не лише надавав правильне написання термінів, а й формував орфографічну культуру медичних працівників. Це був один із перших системних посібників, що уможливив викладачам та студентам медичних закладів перейти на викладання та навчання

українською мовою, усуваючи мовні бар'єри в професійному спілкуванні.

Відразу через два роки авторський колектив, до складу якого ввійшов Л. Полюга, видав двотомний "Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник" (1995) [25]. Цей словник є унікальним і надзвичайно цінним виданням для української медицини й термінознавства, оскільки він першим у пострадянський період запропонував багатоаспектну орієнтацію на світовий науковий простір. На відміну від звичайних перекладних словників, ця праця є тлумачною. Вона не лише надає переклад терміна, а й розкриває його значення, етимологію та нюанси вживання. Це робить словник повноцінним науковим посібником, що сприяє глибшому розумінню медичних понять. Видання словника стало знаковим явищем, що демонструє здатність української науки до самостійного розвитку та інтеграції в міжнародний контекст. Він є матеріальним свідченням формування нової наукової традиції в незалежній Україні, де українська мова посідає провідне місце в усіх галузях, включаючи високоспеціалізовані. Словник відіграв провідну роль у підтримці та розвитку української мови в медичній сфері. Його публікація стала потужним стимулом для лікарів, науковців та видавців використовувати українську мову в професійній діяльності, що сприяло її подальшому збагаченню та вдосконаленню. Він є прикладом того, як лексикографічна праця може впливати на мовну політику та практику.

Вагомим здобутком також став "Російсько-український та українсько-російський словник термінів будівництва й архітектури", у колективі співавторів якого є професор Л. Полюга (2005–2007) [20]. Цей двотомний словник має значну наукову та практичну цінність, що визначається його комплексним характером, обсягом і часом публікації. Видання словника у 2005 році, уже після усталення

української мови як мови навчання у вищих технічних навчальних закладах, зробило його незамінним інструментом для освітньої реформи. Словник став фундаментом, що дав змогу викладачам і студентам повноцінно перейти на українську термінологію в процесі викладання та вивчення інженерних та архітектурних дисциплін. Наявність і російсько-української, й українсько-російської частин дала змогу фахівцям, які здобували освіту в радянський період, легко адаптуватися до нової термінології, а також слугувала мостом між старими та новими стандартами. Цей словник – наочний приклад Львівської школи термінографії, яка обстоювала чистоту та автентичність української мови, ретельно відбираючи терміни та створюючи нові на національній основі. Він є одним із найвагоміших здобутків української термінографії періоду незалежності.

Для розвитку української термінології лісівництва важливе значення має праця "Російсько-український словник термінів лісівництва" (1980) [19], редактором-лексикографом якої був Л. Полюга. Словник відіграв базову роль у процесі українізації лісівничої науки та практики, пропонуючи чіткі відповідники російським термінам і допомагаючи подолати мовний бар'єр. Він запропонував єдині, науково обґрунтовані українські відповідники для тисяч російських термінів, що сприяло зменшенню термінологічного хаосу та уникненню двозначності. Наявність стандартизованої термінології полегшила написання наукових праць, підручників і статей українською мовою.

Левко Полюга – автор першого в сучасній українській лексикографії "Словника антонімів української мови" (1987) [15] – систематизованої та комплексної праці, присвяченої антонімним відношенням у сучасній українській мові. Згодом автор кілька разів переглядав, виправляв, доповнював фактичним матеріалом і перевидавав цей словник: 2-е доповнене видання 1999, 3-є 2001, 4-е 2004, "Повний словник антонімів української

мови" 2006 [13; 14; 11]. На відміну від аналогічних словників інших мов, у цьому виданні автор ставить за мету "не лише дати тлумачення компонентів антонімічних пар і проілюструвати їх вживання, а й показати компоненти в живій взаємодії шляхом розкриття контекстуальної ситуативності, сполучуваності антонімів..." [11: 4]. Лексикограф подає антоніми різного типу та пояснює їхнє значення в словникових статтях, а також наводить зразки сполучуваності, антонімії стійкі словосполучення та фразеологізми й приклади їхнього використання в текстах творів відомих авторів, популярних висловах.

Багома праця Л. Полюги стосується й практичного застосування синонімів: "Словник синонімів української мови" зазнав також кількох перевидань (2001 – 3-є доповнене видання 2007) [16]. Словник відіграє важливу роль у кодифікації синонімних відношень в українській мові, він фіксує нормативні синонімні ряди, допомагаючи уникнути розбіжностей і плутанини у вживанні слів. Праця Л. Полюги – надзвичайно цінне джерелом для семасіологічних та стилістичних досліджень, вона дає змогу аналізувати семантичні зв'язки між словами, виявляти відтінки їхніх значень та сфери вживання, а також досліджувати процеси розширення або звуження синонімних рядів. Словник наочно виявляє лексичне багатство української мови, демонструючи, як для вираження того самого поняття можуть існувати різні слова, що відображає емоційну, стилістичну та функційну гнучкість мови. Словник є незамінним інструментом для тих, хто прагне вдосконалити свою мовну культуру, він допомагає урізноманітнити мовлення, уникнути тавтології та знайти найбільш вдале слово для конкретного контексту, що важливо для письменників, журналістів, редакторів та публічних промовців.

Лексикографічне опрацювання синонімів та антонімів української мови Левко Полюга продовжив у праці "Словник українських синонімів і

антонімів" (2007) [18]. У цьому виданні, як влучно зазначає Г. Городиловська, автор "комплексно підібрав до слів-домінант синонімних гнізд (рядів) усі можливі синоніми з широким семантичним розгалуженням, супроводжуючи їх тлумачними й стилістичними ремарками. Щодо антонімів, то лексикограф навів їх у словникових статтях після аналізу членів синонімного гнізда" [24: 37]. Цей підхід дає дослідникам можливість вивчати не лише схожість, а й протилежність значень слів, що дає повніше уявлення про семантичну структуру української мови. Праця уможливає глибокий аналіз взаємозв'язків між синонімією та антонімією, вона показує, як одні й ті самі слова можуть входити в різні лексичні ряди, що є важливим для теорії лексикології. Словник виступає як нормативне джерело, яке допомагає стандартизувати вживання синонімів та антонімів, особливо у випадку, коли синонімні ряди містять застарілі, діалектні чи розмовні варіанти.

Важливим досягненням лексикографічної праці професора Л. Полюги стало видання "Морфемного словника" (1983) [10], який містить 36 000 слів і складається з кількох частин. У першій реєстровою одиницею є слово з вказаною морфемною структурою, у другій – найважливіші префіксальні та суфіксальні морфеми з описом їхніх значень і вказівкою на поширеність/непоширеність та прикладами вживання. На основі цього словника було укладено й доповнено низкою додатків "Словник українських морфем" (Львів, 2001, 2-е видання, 2008, 3-є видання, доповнене і виправлене, Київ, 2009) [17]. В останньому виданні словника автор зазначає: "він відрізняється від попереднього видання поновленим реєстром, поглибленим морфологічним аспектом..., опрацюванням додаткових розділів" [17: 3].

Узагальнено огляд наукового й практичного значення термінографічних праць Л. Полюги подано в Таблиці 1.

Таблиця 1.

Наукове й практичне значення термінографічних праць Л. Полюги

Назва словника	Теоретичне значення	Практична цінність
Російсько-український словник термінів лісівництва / уклад.: М. О. Ганич, Л. М. Полюга, С. А. Постригань, С. М. Стойко, Н. І. Шило; ред.-лексикограф Л. М. Полюга.	• Джерело для діяхронних досліджень: словник є цінним доробком, що фіксує стан української термінології лісівництва наприкінці ХХ ст. Він служить надійним джерелом для відстеження еволюції термінів, виявлення застарілих одиниць і вивчення процесів їх нормування в радянський період. Це дає змогу проводити порівняльно-історичні дослідження терміносистем. • Методологічна основа: участь укладачів, зокрема відомого лексикографа Л. Полюги, надає словникові значної наукової ваги. Праця відображає принципи і методи термінографії того часу, зокрема підходи до створення українських відповідників для російськомовних термінів, що є предметом аналізу для сучасної термінологічної науки. • Вклад у збереження національної терміносистеми: видання цього словника в період інтенсивної русифікації наукової мови свідчить про свідомі зусилля мовознавців та фахівців зберегти й розвинути українську термінологію лісівництва, що має велике значення для історії українського мовознавства.	• Інструмент стандартизації: словник став важливим інструментом для стандартизації та уніфікації української лісотехнічної термінології. Він допомагає фахівцям, науковцям, викладачам і студентам використовувати правильну термінологію, сприяючи впорядкуванню професійної мови. • Довідник для фахівців: практичне значення словника полягає в його функціональності як довідкового посібника. Він надає можливість точно перекладати спеціалізовані тексти, наукові статті й документацію українською мовою, що є критично важливим для освітнього та наукового процесів. • Основа для подальших розробок: словник послужив основою для створення наступних поколінь термінологічних словників. Його термінна база, принципи укладання та структура стали підґрунтям для подальших, уже сучасних, робіт з української термінографії, що робить його цінним і донині для історичних та філологічних студій.
Орфографічний словник українських медичних термінів: 29 000 термінів / уклад. Л. І. Петрух, І. М. Головка, О. Я. Томашевська; ред.-лексикограф	• Фіксація нового мовного стандарту: словник має велике наукове значення як фіксатор орфографічних норм української медичної термінології в перехідний період. Він демонструє, як наукова спільнота прагнула встановити єдині правила написання термінів, відходячи від радянських традицій. • Джерело для дослідження	• Інструмент стандартизації: головна практична цінність словника полягає в його ролі як авторитетного довідника з правопису медичних термінів. Він допомагає уніфікувати написання термінів у медичних закладах, наукових виданнях та освітніх матеріалах. • Освітній посібник: словник став незамінним помічником для медичних працівників,

Назва словника	Теоретичне значення	Практична цінність
Л. М. Полюга .	мовних процесів: робота відображає підходи до адаптації інтернаціональних медичних термінів до української фонетики та графіки. Словник є цінним матеріалом для лінгвістів, які вивчають процеси нормування та кодифікації термінологічних систем на етапі їхнього становлення. • Внесок у розвиток термінографії: участь Л. Полюги як редактора-лексикографа свідчить про застосування науково обґрунтованих принципів укладання словників. Ця праця є прикладом реалізації ідей пуризму та системності, характерних для Львівської термінологічної школи.	викладачів та студентів у процесі опанування української фахової мови. Він сприяє підвищенню мовної грамотності та професійної культури. • Основа для комунікації: надаючи стандартизовані форми термінів, словник допомагає уникнути розбіжностей і плутанини в професійній комунікації, забезпечуючи чіткість у медичних протоколах, діагнозах та наукових текстах.
Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник / За ред. чл.-кор. АМН України М. Павловського, докт. фарм. наук, проф. Л. Петрух, канд. мед. наук, доц. І. Головка // Ред.-лексикограф — докт. філол. наук Полюга Л. М. У 2 т.	• Тривимна структура: наявність трьох мов (української, латинської та англійської) робить словник фундаментальним інструментом для порівняльних досліджень. Він дає змогу простежити взаємозв'язок між українською медичною термінологією, класичною латинською основою та сучасною англійською термінологією, що є міжнародним стандартом. • Джерело для вивчення інтеграційних процесів: словник відображає процес інтеграції української медичної науки у світовий науковий простір. Він фіксує терміни, що є спільними для різних мов, а також показує, як українська мова адаптує міжнародні терміни, зберігаючи при цьому свою системність та автентичність. • Методологічна основа: завдяки залученню Л. Полюги, словник демонструє високі стандарти лексикографічної	• Інструмент міжнародної комунікації: словник став незамінним помічником для українських лікарів, науковців та студентів, які працюють з міжнародною медичною літературою. Він дає змогу точно перекладати терміни, брати участь у міжнародних конференціях та публікувати наукові праці в іноземних журналах, використовуючи стандартизовану українську термінологію. • Освітня функція: цей словник має величезне значення для медичної освіти. Він допомагає студентам опанувати медичну термінологію не лише українською, а й латиною та англійською, що є обов'язковою вимогою в сучасній медичній практиці. • Уніфікація та популяризація: словник сприяє уніфікації медичних термінів та їхньому поширенню в медичному середовищі. Він відіграв важливу роль у процесі переходу на українську мову викладання та

Назва словника	Теоретичне значення	Практична цінність
	роботи. Він є зразком наукового підходу до впорядкування багатомовних словників, що враховує не лише ортографію, а й семантику термінів.	професійного спілкування в галузі медицини.
Російсько-український та українсько-російський словник термінів будівництва й архітектури: в 2-х т. / уклад.: С. С. Жуковський, Р. І. Кінаш, Л. М. Полюга, В. В. Базилевич, Н. З. Дрівко.	• Джерело для дослідження сучасних терміносистем: словник фіксує стан термінології будівництва й архітектури на початку ХХІ століття, що робить його цінним джерелом для аналізу сучасних тенденцій у термінографії. Він відображає результати праці з нормалізації та уніфікації термінів після здобуття Україною незалежності. • Методологічна основа: участь Л. Полюги та інших фахівців у його укладанні свідчить про використання передових принципів української лексикографії. Словник є прикладом наукового підходу до створення галузевих словників, що базується на засадах історичної достовірності, системності та чистоти мови. • Вклад у становлення національного стандарту: робота колективу укладачів є вагомим внеском у формування національного стандарту української професійної мови. Словник є прикладом свідомого відходу від кальок та запозичень, нав'язаних у радянський період, і утвердження автентичних українських термінів.	• Комплексний довідковий інструмент: словник має двосторонню структуру (російсько-український та українсько-російський), що робить його універсальним і надзвичайно зручним інструментом для фахівців, викладачів, студентів і перекладачів, які працюють із текстами в галузях будівництва й архітектури. • Забезпечення професійної комунікації: він слугує авторитетним джерелом для забезпечення точності та послідовності у використанні термінів у проектній документації, наукових публікаціях, навчальному процесі та професійному спілкуванні. • Освітня функція: словник є незамінним навчальним посібником для студентів і молодих спеціалістів, допомагаючи їм опанувати професійну термінологію та навчитися мислити в термінах національної наукової традиції.
Полюга Л. М. Словник українських морфем.	Словник є цінним інструментом для: • Словотвірних досліджень: вивчення способів творення нових слів, виявлення активних словотвірних моделей та аналіз їхньої динаміки.	• Освіта: для школярів, студентів-філологів та викладачів словник є незамінним навчальним посібником. Він допомагає краще засвоїти основи морфемного аналізу, розуміти будову слова та збагачувати словниковий запас.

Назва словника	Теоретичне значення	Практична цінність
	• Етимологічних досліджень: розділення слів на морфеми допомагає простежити їхнє походження та зв'язки з іншими словами. • Порівняльно-історичного мовознавства: аналіз морфемної будови слів дає можливість виявляти спільні та відмінні риси української мови з іншими слов'янськими мовами.	• Лексикографія та укладання словників: словник Л. Полюги став основою для подальших лексикографічних праць, надаючи стандартизовану базу для морфемного опису слів. Він є незамінним для укладачів тлумачних, словотвірних та етимологічних словників. • Практична стилістика: глибоке розуміння морфемної структури слів дає авторам і редакторам змогу більш свідомо використовувати мовні засоби, уникати тавтології та створювати точніші й виразніші тексти. • Комп'ютерна лінгвістика: дані з морфемного словника можуть бути використані для розробки алгоритмів машинного перекладу, автоматичного аналізу текстів та морфологічного розбору, що є основою для багатьох сучасних мовних технологій.
Полюга Л. М. Повний словник антонімів української мови.	• Систематизація антонімних пар: надає систематизовану базу антонімів, що є важливим для лінгвістичних досліджень. Він дає можливість вивчати типи антонімів (градуальні, комплементарні, векторні), аналізувати їхні особливості та закономірності утворення в українській мові. • Виявлення семантичних зв'язків: аналіз антонімів допомагає глибше зрозуміти семантичні поля слів, їхні відношення і контрасти. Ця праця є цінним джерелом для досліджень у галузі семасіології та лексикології. • Джерело для порівняльної лінгвістики: словник антонімів може бути використаний у порівняльних дослідженнях для виявлення подібностей та відмінностей у вираженні протилежних	• Навчальний посібник: для школярів і студентів словник є цінним посібником для засвоєння понять антонімії, що сприяє розвитку логічного мислення та збагачення словникового запасу. Він допомагає краще усвідомити протилежні поняття. • Удосконалення мовлення: словник допомагає письменникам, журналістам та ораторам урізноманітнити своє мовлення та посилити його виразність через використання антонімних зіставлень (антитез). Це особливо важливо для створення яскравих образів і контрастів у художніх та публіцистичних текстах. • Редагування та переклад: фахівці, що працюють із текстами, використовують словник антонімів для точного перекладу та редагування, щоб уникнути неоднозначностей і

Назва словника	Теоретичне значення	Практична цінність
	значень в українській та інших мовах.	забезпечити чітке донесення думки.
Полюга Л. М. Словник синонімів української мови.	• Систематизація синонімних рядів: став однією з перших ґрунтовних праць, що комплексно описує синонімні ряди української мови. Він допомагає виявити структуру та закономірності в синонімії, що є важливим для теоретичних досліджень лексикології. • Аналіз відтінків значень: словник не просто перераховує синоніми, а й розкриває тонкі відмінності в їхніх значеннях, сфері вживання (розмовна, книжна, застаріла лексика) та емоційно-експресивному забарвленні. Це дає змогу дослідникам вивчати еволюцію мовної системи та її семантичні процеси. • Джерело для порівняльних досліджень: праця є цінним матеріалом для порівняльної лінгвістики, уможливаючи зіставляти синонімію української мови з іншими слов'янськими та неслов'янськими мовами.	• Збагачення мовлення: Словник є незамінним інструментом для письменників, журналістів, редакторів, студентів та всіх, хто прагне зробити свою мову більш точною, виразною та різноманітною. Він допомагає уникнути тавтології та мовних штамів. • Навчальний посібник: у школах та університетах словник синонімів використовують як посібник для вивчення лексикології та стилістики, допомагаючи учням і студентам розвивати відчуття мови та її естетичні якості. • Переклад та редагування: для перекладачів словник є базовим ресурсом для добору найбільш точного та стилістично відповідного слова, що є критично важливим для збереження оригіналу тексту. • Стилістика: праця Л. Полюги допомагає розуміти, як вибір синоніма впливає на стиль тексту — від офіційно-ділового до художнього.
Полюга Л. М. Словник українських синонімів і антонімів.	• Комплексний підхід до лексикографії: словник має велику наукову цінність, оскільки він поєднує в собі два різні типи словників (синонімів та антонімів) в одній праці. Цей підхід дає дослідникам змогу вивчати не лише схожість, а й протилежність значень слів, що дає повніше уявлення про семантичну структуру української мови. • Джерело для порівняльного аналізу: праця дає можливість проводити глибокий аналіз взаємозв'язків між синонімією та антонімією. Вона показує, як одні й ті самі слова можуть входити в різні лексичні ряди,	• Універсальний інструмент: практична цінність словника полягає в його універсальності. Користувач отримує можливість одночасно працювати з синонімією (для збагачення мовлення) та антонімією (для досягнення контрастності), що значно економить час і робить роботу зі словом ефективнішою. • Покращення мовної культури: словник є незамінним інструментом для покращення мовної грамотності й стилю. Він допомагає уникнути повторів, підібрати найбільш точні слова для вираження думки та додати емоційного забарвлення тексту. • Навчальний посібник: словник є важливим навчальним

Назва словника	Теоретичне значення	Практична цінність
	що є важливим для теорії лексикології. •Фіксація мовних норм: словник виступає як нормативне джерело, яке допомагає стандартизувати вживання синонімів та антонімів, особливо у випадку, коли синонімічні ряди містять застарілі, діалектні чи розмовні варіанти.	посібником для широкого кола користувачів — від школярів та студентів до професійних перекладачів, редакторів та письменників. Він сприяє розвиткові навичок свідомого вибору слів і формує глибоке розуміння лексичного багатства української мови.

Висновки й перспективи дослідження.

Отже, внесок професора Полюги в процеси систематизації та внормування української лексичної системи, зокрема термінології, є надзвичайно вагомим та багатограним. Його лексикографічні праці (загальномовні та спеціалізовані словники) є фундаментальним інструментом для впорядкування та регулювання професійної і наукової мови. Вони забезпечують досягнення таких важливих завдань:

а) **нормативність:** сприяють установленню єдиного та послідовного використання термінів у межах певної галузі. Надаючи чіткі дефініції, приклади вживання та переліки усталених еквівалентів, вони запобігають появі двозначності та виникненню множинних, некоректних варіантів для одного поняття.

б) **систематизація:** уможливають систематичне впорядкування термінів, виявляючи ієрархічні та інші семантичні зв'язки між ними

(наприклад, відношення "рід-вид", "ціле-частина"). Це сприяє побудові цілісної концептуальної системи певної галузі знань, що є критично важливим для ефективної комунікації та передачі знань.

в) **диссемінація інформації:** слугують надійним джерелом для широкої аудиторії – від студентів і науковців до фахівців-практиків і перекладачів; забезпечують усім користувачам доступ до правильної та верифікованої термінологічної інформації.

г) **історичний та діяхронічний аналіз:** зберігають історію розвитку терміна, фіксуючи його зміни в значенні, сфері вживання та формі з часом. Це має цінність для історичних досліджень і розуміння еволюції певної наукової дисципліни.

Перспективи досліджень убачаємо в аналізуванні лексикографічних здобутків Левка Полюги в контексті внормування й систематизації лексичної системи української літературної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Войтів Г. В., Кровицька О. В. Науковий осередок українського словникарства у Львові: історія і досвід. *Теле- та радіожурналістика*, 2019. Вип. 18. С. 245–255. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2019_18_32. (дата звернення: 02.09.2025).
2. Войтович О. О. Науковий осередок термінознавства у Львівському національному університеті імені Івана Франка (друга пол. XX – поч. XXI ст.). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Філологія"*, 2018. Вип. 78. С. 153–158.
3. Добосевич У. Б. Історія української мови в науковій спадщині Л. М. Полюги. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів: Видавництво Львівського національного університету ім. І. Франка, 2020. Вип. 72. С. 117–131.

4. Закревська Я. В. Полюга Лев Михайлович. "Українська мова". Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк. Київ: Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 2000. С. 466–467.
5. Комова М. Українська термінографія 1948–2002. Львів, 2003. 111 с.
6. Лев Полюга. Біобібліографічний покажчик / уклад. М. В. Сташко, М. І. Чікало. Львів, 2000. 88 с.
7. Мовні обрії: збірник пам'яті Левка Полюги / відп. ред. О. Сімович. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2013 (Серія "Історія мови"). 232 с.
8. Орфографічний словник українських медичних термінів: 29 000 термінів / уклад. Л. І. Петрух, І. М. Головка, О. Я. Томашевська; ред.-лексикограф Л. М. Полюга. Львів: Видавнича спілка "Словник" Львівського медичного інституту, 1993. 473 с.
9. Полюга Л. М. До питання про теоретичні засади наукового словництва. *Науково-технічне слово*. 1994. № 1. С. 69–71.
10. Полюга Л. М. Морфемний словник: близько 36 000 слів. Київ: Радянська школа, 1983. 464 с.
11. Полюга Л. М. Повний словник антонімів української мови. Словник фразеологічних антонімів української мови. 3-є вид., переробл. і допов. Київ: Довіра, 2006. 510 с. + 349 с. (книга-"переверт"); 4-е вид., переробл. і допов. 2008. 512 с.
12. Полюга Л. М. Проблеми української термінографії. *Тези І-ої Міжнародної наукової конференції "Проблеми української науково-технічної термінології"* (м. Львів, 22–25 вересня 1992 р.). Тези доповідей. Львів, 1992. С. 119–122.
13. Полюга Л. М. Словник антонімів української мови / за ред. Л. С. Паламарчука. 2-е вид., доп. і випр. Київ: Довіра, 1999; 3-є вид., 2001. 275 с.
14. Полюга Л. М. Словник антонімів української мови. Словник фразеологічних антонімів української мови. Київ: Довіра, 2004. 275 с. + 284 с. (книга-"переверт").
15. Полюга Л. М. Словник антонімів: понад 2 000 антонімічних пар / за ред. Л. С. Паламарчука. Київ: Радянська школа, 1987. 173 с.
16. Полюга Л. М. Словник синонімів української мови. Київ: Довіра, 2001. 477 с.; 2-е вид., переробл. і допов. Київ: Довіра, 2004. 477 с; 3-є вид., переробл. і допов. Київ: Довіра, 2007. 478 с.
17. Полюга Л. М. Словник українських морфем: близько 40 000 слів / НАН України. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Світ, 2001. 448 с.; 2-е вид., переробл. і допов.: понад 45 000 слів. Київ: Довіра, 2009. 554 с.
18. Полюга Л. М. Словник українських синонімів і антонімів. Київ: Довіра, 2007. 575 с.
19. Російсько-український словник термінів лісівництва / уклад.: М. О. Ганич, Л. М. Полюга, С. А. Постригань, С. М. Стойко, Н. І. Шило; ред.-лексикограф Л. М. Полюга. Київ: Наукова думка, 1980. 158 с.
20. Російсько-український та українсько-російський словник термінів будівництва й архітектури: в 2-х т. / уклад.: С. С. Жуковський, Р. І. Кінаш, Л. М. Полюга, В. В. Базилевич, Н. З. Дрівко. Львів: Ліга-Прес, 2005. Т. 1. 960 с; Т. 2. 488 с.
21. Сербенська О. А. Професор Лев Полюга (квітка на могилу). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів: Видавництво Львівського національного університету ім. І. Франка. 2012. Вип. 57. С. 255–257.
22. Симоненко Л. М. Українська термінографія: стан і перспективи. *Мовознавство*. 2014. № 4. С. 28–35.
23. Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм: монографія / З. Й. Куньч, Г. В. Наконечна, О. Р. Микитюк, С. З. Булик-Верхола, Ю. В. Теглівець. Львів: Галицька Видавничка Спілка, 2018. 180 с.

24. Українське словникарство: історія, теорія, практика: монографія / Г. П. Городиловська, Г. В. Наконечна, О. Г. Литвин, С. З. Булик-Верхола, Л. В. Харчук. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2020. 208 с.
25. Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник / За ред. чл.-кор. АМН України М. Павловського, докт. фарм. наук, проф. Л. Петрух, канд. мед. наук, доц. І. Головка // Ред.-лексикограф – докт. філол. наук Полюга Л. М. У 2 т. Львів, 1995. Т. 1. 656 с., Т. 2. 788 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Voitiv, H. V., Krovyska, O. V. Naukovyi osередok ukrainskoho slovnykarstva u Lvovi: istoriia i dosvid [Scientific Center for Ukrainian Vocabulary in Lviv: History and Experience]. *Tele- ta radiozhurnalistyka*. Iss. 18. Pp. 245-255. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2019_18_32. (reference date: 02.09.2025) [in Ukrainian].
2. Voitovych, O. O. (2018). Naukovyi osередok terminoznavstva u Lvivskomu natsionalnomu universyteti imeni Ivana Franka (druha pol. XX – poch. XXI st.) [Scientific Center for Terminology at the Ivan Franko National University of Lviv (second half of the 20th – beginning of the 21st century)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii "Filolohiia"*. Iss. 78. Pp. 153–158 [in Ukrainian].
3. Dobosevych, U. B. (2020). Istoriia ukrainskoi movy v naukovi spadshchyni L. M. Poliuhy [The history of the Ukrainian language in the scientific heritage of L. M. Polyuga]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filolohichna*. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoho natsionalnoho universytetu im. I. Franka. Iss. 72. Pp. 117–131 [in Ukrainian].
4. Zakrevska, Ya. V. (2000). Poliuha Lev Mykhailovych [Polyuga Lev Mykhailovych]. "Ukrainska mova". *Entsyklopediia* / ed. by V. M. Rusanivskyi, O. O. Taranenko, M. P. Ziabliuk. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia im. M. Bazhana. Pp. 466–467 [in Ukrainian].
5. Komova, M. (2003). Ukrainska terminohrafiia 1948–2002 [Ukrainian Terminography 1948–2002]. Lviv. 111 p. [in Ukrainian].
6. Lev, Poliuha. (2000). Biobibliografichni pokazhchyk [Lev Polyuga. Biobibliographic index] / arranged by M. V. Stashko, M. I. Chikalo. Lviv. 88 p. [in Ukrainian].
7. Movni obrii: zbirnyk pam'iaty Levka Poliuhy [Language Horizons: A Collection in Memory of Levko Polyuga] (2013) / ed. by O. Simovych. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy (Serii "Istoriia movy"). 232 p. [in Ukrainian].
8. Orfografichni slovnyk ukrainskykh medychnykh terminiv: 29 000 terminiv [Orthographic dictionary of Ukrainian medical terms: 29,000 terms] (1993) / arranged by L. I. Petrukh, I. M. Holovko, O. Ya. Tomashevska; ed. by L. M. Poliuha. Lviv: Vydavnycha spilka "Slovnyk" Lvivskoho medychnoho instytutu. 473 p. [in Ukrainian].
9. Poliuha, L. M. (1994). Do pytannia pro teoretychni zasady naukovo slovnytstva [On the question of the theoretical foundations of scientific vocabulary]. *Naukovo-tekhnichne slovo*. № 1. Pp. 69-71. [in Ukrainian].
10. Poliuha, L. M. (1983). Morfemnyi slovnyk: blyzko 36 000 sliv [Morpheme dictionary: about 36,000 words]. Kyiv: Radianska shkola. 464 p. [in Ukrainian].
11. Poliuha, L. M. (2006). Povnyi slovnyk antonimiv ukrainskoi movy. Slovnyk frazeolohichnykh antonimiv ukrainskoi movy [Complete dictionary of antonyms of the Ukrainian language. Dictionary of phraseological antonyms of the Ukrainian language]. 3rd edit., amended. Kyiv: Dovira. 510 p. + 349 p. (flip-book); 4th edit., amended. 2008. 512 p. [in Ukrainian].
12. Poliuha, L. M. (1992). Problemy ukrainskoi terminohrafi [Problems of Ukrainian terminography]. Tezy I-oi Mizhnarodnoi naukovo konferentsii "Problemy ukrainskoi naukovo-tekhnichnoi terminolohii" (m. Lviv, 22–25 veresnia 1992 r.). Tezy dopovidei. Lviv. Pp. 119–122 [in Ukrainian].

13. Poliuha, L. M. (2001). *Slovnyk antonimiv ukrainskoi movy* [Dictionary of antonyms of the Ukrainian language] / ed. by L. S. Palamarchuk. 2nd edit., amended. Kyiv: Dovira, 1999; 3rd edit. 275 p. [in Ukrainian].
14. Poliuha, L. M. (2004). *Slovnyk antonimiv ukrainskoi movy. Slovyk frazeologichnykh antonimiv ukrainskoi movy* [Dictionary of antonyms of the Ukrainian language. Dictionary of phraseological antonyms of the Ukrainian language]. Kyiv: Dovira. 275 p. + 284 p. (flip-book) [in Ukrainian].
15. Poliuha, L. M. (1987). *Slovnyk antonimiv: ponad 2 000 antonimichnykh par* [Antonym dictionary: over 2,000 antonym pairs] / ed. by L. S. Palamarchuk. Kyiv: Radianska shkola. 173 p. [in Ukrainian].
16. Poliuha, L. M. (2004, 2007). *Slovnyk synonimiv ukrainskoi movy* [Dictionary of synonyms of the Ukrainian language]. Kyiv: Dovira, 2001. 477 p.; 2nd edit., amended. Kyiv: Dovira. 477 p; 3rd edit., amended. Kyiv: Dovira. 478 p. [in Ukrainian].
17. Poliuha, L. M. (2001). *Slovnyk ukrainskykh morfem: blyzko 40 000 sliv* [Dictionary of Ukrainian morphemes: about 40,000 words] / NAN Ukrainy. In-t ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha. Lviv: Svit. 448 s.; 2nd edit., amended.: over 45 000 words. Kyiv: Dovira, 2009. 554 p. [in Ukrainian].
18. Poliuha, L. M. (2007). *Slovnyk ukrainskykh synonimiv i antonimiv* [Dictionary of Ukrainian synonyms and antonyms]. Kyiv: Dovira. 575 p. [in Ukrainian].
19. *Rosiisko-ukrainskyi slovyk terminiv lisivnytstva* [Russian-Ukrainian dictionary of forestry terms] (1980) / arranged by M. O. Hanych, L. M. Poliuha, S. A. Postryhan, S. M. Stoiko, N. I. Shylo; ed. by L. M. Poliuha. Kyiv: Naukova dumka. 158 p. [in Ukrainian].
20. *Rosiisko-ukrainskyi ta ukrainsko-rosiiskyi slovyk terminiv budivnytstva y arkhitektury: in 2 vol.* [Russian-Ukrainian and Ukrainian-Russian Dictionary of Construction and Architecture Terms: in 2 vol.] (2005) / arranged by S. S. Zhukovskiy, R. I. Kinash, L. M. Poliuha, V. V. Bazylevych, N. Z. Drivko. Lviv: Liha-Pres. vol. 1. 960 p; vol. 2. 488 p. [in Ukrainian].
21. Serbenska, O. A. (2012). *Profesor Lev Poliuha (kvitka na mohylu)* [Professor Lev Polyuga (flower on the grave)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filolohichna*. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoho natsionalnoho universytetu im. I. Franka. Iss. 57. Pp. 255–257 [in Ukrainian].
22. Symonenko, L. M. (2014). *Ukrainska terminohrafiia: stan i perspektyvy* [Ukrainian terminology: status and prospects]. *Movoznavstvo*. № 4. Pp. 28–35 [in Ukrainian].
23. *Teoriia termina: konkretyzatsiia leksyko-semantychnykh paradyhm: monohrafiia* [Term Theory: Concretization of Lexical-Semantic Paradigms: Monograph] (2018). / Z. Y. Kunch, H. V. Nakonechna, O. R. Mykytiuk, S. Z. Bulyk-Verkhola, Yu. V. Tehlivets. Lviv: Halytska Vydavnycha Spilka. 180 p. [in Ukrainian].
24. *Ukrainske slovykarstvo: istoriia, teoriia, praktyka: monohrafiia* [Ukrainian lexicography: history, theory, practice: monograph] (2020) / H. P. Horodylovska, H. V. Nakonechna, O. H. Lytvyn, S. Z. Bulyk-Verkhola, L. V. Kharchuk. Lviv: Halytska Vydavnycha Spilka. 208 p. [in Ukrainian].
25. *Ukrainsko-latynsko-angliiskyi medychnyi tlumachnyi slovyk* [Ukrainian-Latin-English Medical Explanatory Dictionary] (1995) / ed. by assoc.member of the AMN of Ukraine M. Pavlovskiy, Pharmacy Doctor, prof. L. Petrukh, MD(c). I. Holovko // ed. by PhD Poliuha L. M. In 2 vol. Lviv. Vol.1. 656 p., vol. 2. 788 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії: 10.09.2025

Схвалено до друку: 28.11.2025